

Bc. Eva Halanová

Čeština jako cizí jazyk u mluvčích s mateřským jazykem španělština

(posudek oponenta diplomové práce)

Předkládaná práce se zaměřuje na některé faktory, které ovlivňují učení se češtině jako cizímu jazyku u mluvčích, jejichž mateřským jazykem je španělština. Základem je výzkum založený na polostrukturovaných rozhovorech s takovými mluvčími. Už z této stručné charakteristiky vyplývá, že jde o práci, která zasahuje hned do několika disciplín: do teorie osvojování (cizího) jazyka, didaktiky, bohemistiky, hispanistiky a lingvistiky.

Tuto teoretickou rozkročenost odráží i struktura práce. Po velmi stručném úvodu, popisujícím současný stav zkoumání, následuje teoretická část, která sestává ze tří kapitol (v autorčině členění kapitoly 2, 3 a 4) a zahrnuje popis teoretických východisek v jednotlivých oblastech, které s tématem práce souvisejí. Konkrétně kapitola druhá je věnována vědě o osvojování druhého jazyka (autorka používá všeobecně rozšířenou anglickou zkratku SLA, *second language acquisition*), jejímu vzniku a základním pojmům (autorka analyzuje zejména faktory, které dle zdrojů ze sekundární literatury ovlivňují SLA). Kapitola třetí se zabývá pojmem kompetence ve velmi širokém pojetí: autorka se stručně zabývá jejím významem v lingvistice (především u Chomského) a zejména v SLA (největší pozornost pak věnuje definicím obecných kompetencí studenta/učitele jazyka, tak jak jsou obsaženy v Společném evropském referenčním rámci, SERR). Kraťoučká čtvrtá kapitola je spíše jen odkazem na deskriptory jednotlivých jazykových úrovní podle SERR a vytváří předpolí pro praktickou část. Praktická, empirická část nejprve velmi podrobně popisuje povahu výzkumu (parametry výzkumu, sběr a analýza dat) a poté předkládá podrobný rozbor dat získaných z rozhovorů s respondenty: tyto rozhovory jsou analyzovány nejprve z obsahového, později z jazykového hlediska – a obě analýzy jsou poté porovnány. Některé problémy spjaté s výzkumem komentuje šestá kapitola nazvaná Diskuze. Součástí práce jsou též bohaté přílohy, mimo jiné záznam rozhovorů tvořících výzkum.

Obecně se domnívám, že nejsilnější stránkou práce je její metodologický, sociolingvistický aspekt, totiž příprava a realizace výzkumu. Je zřejmé, že autorka se na něj pečlivě připravila a detailně promyslela – inspirována poznatky ze sekundární literatury – jeho metodiku, takže postup splňuje standardy sociolingvistických výzkumů, a to včetně etického rozměru. Do výzkumu bylo vloženo hodně práce a je třeba ho ocenit, i pokud jde o praktickou realizaci (transkripce atd.). Přiložené nahrávky jsou velmi zajímavé a umožňují ověření některých konkrétních autorčiných závěrů. Komentáře přepisů nahrávek jsou připraveny pečlivě a obsahují podnětné postřehy, byť k některým jejich aspektům mám výhrady (viz dále).

Sekundární literatury konzultovala autorka v souhrnu standardní množství – z povahy tématu vyplývá, že musela pracovat s tematicky velmi různorodými zdroji, což v úhrnu

zvládla, byť pochopitelně platí, že při monografickém zpracování dílčích témat by bylo na místě použít více zdrojů. Nejlépe zpracovaná jsou v tomto smyslu shrnutí k SLA.

K práci mám několik obecnějších výhrad.

- Tam, kde se autorka dostává na pole lingvistiky, dopouští se nepřesností. Tak např. komentář vztahu *langue a parole* (s. 16) je zmatečný; věta „španělština je románský jazyk, má konjugaci, tudíž nemá deklinaci ani vidové dvojice“ (s. 28) je nesmyslná; některé lingvistické komentáře zejména k fonetice jsou nepřesné.
- V teoretických poznámkách týkajících se španělštiny a španělsky mluvícího světa se objevují nepřesnosti: necháme-li stranou pravopisné potíže (baskitština, s. 28), nelze tvrdit, že „oproti češtině se pak při výrazném zjednodušení dá uvést, že se liší výslovnost dvojic českých hlásek „b“ a „v“, dále „s“ a „z““ (hláska *v* ve španělštině neexistuje, *z* jen jako poziční varianta fonému); *b* a *v* nejsou ve španělštině dva alofony (s. 57); španělština nemá fonologický pravopis (s. 70) apod.
- Jak už jsem výše poznamenal, oceňuji, že autorka se pokouší o podrobný jazykový komentář možných vlivů mateřské španělštiny na češtinu respondentů; v některých případech se ale omezuje jen na konstatování faktu bez dalšího vysvětlení, příp. podává vysvětlení neúplné. Tak např. ve španělštině neexistuje *z* jako foném, existuje ale jako poziční varianta daná asimilací znělosti – výslovnost *myzlím* (s. 76 a jinde) je tak přímou interferencí; naopak výslovnost *sápad* je důsledkem toho, že se *z* ve španělštině nevyskytuje na začátku slova. Podobně tvary *kadyž*, *zapervé* (s. 87, 98) apod. jsou důsledkem toho, že ve španělštině jsou konsonantické skupiny daleko řidší než v češtině a schopnost Španělů je vyslovovat je omezená. Záměna sloves *jít*, *jet*, resp. *vědět*, *umět*, *znát*, stejně jako problémy s adverbii *tady* a *tam*, jsou důsledkem systémového vlivu španělštiny (u první dvojice slov a u adverbii se odráží jiná deixe apod.). Řečeno jinak – odchylky od standardní české normy by šlo zobecnit a kategorizovat: některé jsou projevem neschopnosti vnímat určité gramatické kategorie češtiny (např. pády), jiné jsou dány interferencí systémově odlišného uspořádání ve španělštině (viz výše), další jsou nenáležitým doslovným překladem atd. Takové uspořádání by komentář značně vylepšilo, protože by ukázalo, že řadu „chyb“ lze vyložit systémovými rozdíly mezi oběma jazyky.
- Zcela jiným typem odchylky je užití nespisovných tvarů, které se objevuje zejména u jazykově zdatnějších respondentů. Z autorčina materiálu vyplývá, že takových odchylek přibývá s lepší znalostí češtiny, ale také to, že není nepodstatné, jestli dotyčný respondent pobývá v Praze, nebo např. na Moravě.
- Nejsem si jist odhadem jazykové úrovně (dle SERR) u některých respondentů, ale uznávám, že jde o obtížný úkol.

- Oceňuji, že v práci je obsažena kapitola diskuse, analyzující některé metodologické a jiné problémy; naopak postrádám obsáhlejší závěr, který by shrnul hlavní výsledky práce.

Náměty k diskusi u obhajoby:

- Autorka místy naznačuje – a já její názor sdílím – že by bylo dobré disponovat větším počtem respondentů. Co vedlo k tomu, že se jich nepodařilo sehnat více (zdá se mi, že v Praze je potenciálních kandidátů hodně)?
- Na s. 71 autorka mluví o tom, že v případném dalším výzkumu by změnila věkovou hranici pro respondenty a přihlížela by i k tomu, kdy začali češtinu studovat. Je ještě nějaký parametr výzkumu, který by změnila?
- V obsahových analýzách odpovědí respondentů autorka opakovaně zmiňuje subjektivnost těchto názorů – ta je pochopitelná, vyplývá z povahy věci. U vědomí toho, že jde o subjektivní a laické názory, nachází v nich autorka něco, co by mohlo být argumentem v diskusích týkajících se osvojování druhého jazyka, resp. didaktiky jazyka (mám na mysli témata, jako je chyba a její opravování apod.)?

Z formálního hlediska je práce připravena dobře – jen na s. 20 a dál jsou nejasnosti v číslování kapitol, s. 58 mého tištěného exempláře obsahuje částečně text, který tam nepatří, a některé tabulky se v tištěné verzi graficky rozvolnily, takže jsou hůře čitelné. V textu jsem našel několik chyb v interpunkci (nejčastěji chybí čárka na konci vložené věty).

Po zvážení všech skutečností práci doporučuji k obhajobě a předběžně ji hodnotím známkou *velmi dobře*.

V Praze dne 28. 8. 2018

doc. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.